

QADIMDA IKKI DARYO ORALIG'I HUDUDIDAGI SIVILIZATSIYANING RIVOJLANISHIDA MAHALLIY AHOLINING O'RNI

Ashirova Noila Xasan qizi
Chirchiq Davlat Pedagogika Universiteti
Ilmiy rahbar: Ilmurodova Feruza Shakirovna

Annotatsiya: Mazkur maqolada ikki daryo oralig'i ya'ni Mesopotamiya hududida qadimdan rivojlanib kelgan sivilizatsiya hamda bu sivilizatsiyani harakatga kelishiga sabab bo'lgan xalqlar haqida tadqiqot olib boriladi.

Kalit so'zlar: Shumerlar, tabiiy resurslar, Dajla va Frot, oromiy tili, fors tili, sivilizatsiya, akkadlar, xudolari.

THE ROLE OF LOCAL POPULATION IN THE DEVELOPMENT OF CIVILIZATION IN THE AREA BETWEEN TWO RIVERS

Annotation: In this article, a study is conducted about the ancient civilization that developed in Mesopotamia between two rivers and the peoples who caused this civilization to move.

Keywords: Sumerians, natural resources, Tigris and Euphrates, Aramaic, Persian, civilization, Akkadian, gods.

РОЛЬ МЕСТНОГО НАСЕЛЕНИЯ В РАЗВИТИИ ЦИВИЛИЗАЦИИ В МЕЖДУДВУХРЕЧНОМ РАЙОНЕ

Аннотация: В данной статье проводится исследование о древней цивилизации, сложившейся в Месопотамии между двумя реками, и о народах, вызвавших движение этой цивилизации.

Ключевые слова: шумеры, природные ресурсы, Тигр и Евфрат, арамейский, персидский, цивилизация, аккадский, боги.

KIRISH

Cho'zilgan vodiyning ko'p qismi, xususan, butun Quyi Mesopotamiya uzoq vaqt davomida ikkala daryo tomonidan Armaniston tog'liklaridan olib kelingan cho'kmalar bilan qoplangan. Vaqt o'tishi bilan unumdor allyuvial tuproqlar boshqa mintaqalar aholisini o'ziga jalb qila boshladi. Qadim zamonlardan beri fermerlar irrigatsiya inshootlarini yaratish orqali kam yog'ingarchilikni qoplashni o'rgandilar. Tosh va yog'ochning yo'qligi bu tabiiy resurslarga boy erlar bilan savdoning rivojlanishiga turtki berdi. Dajla va Frot Fors ko'rfazi mintaqasini Onado'li va O'rta er dengizi bilan

bog'laydigan qulay suv yo'llari bo'lib chiqdi. Geografik joylashuvi va tabiiy sharoiti vodiyning xalqlar uchun diqqatga sazovor joy va savdo-sotiqni rivojlantirish hududiga aylanishiga imkon berdi.

Asosiy qism

Mesopotamiya sivilizatsiyalari Dajla va Frot daryolari sohillarida hozirgi Iroq va Quvayt hududida vujudga kelgan. Birinchi sivilizatsiyalar neolit inqilobi davrida, taxminan miloddan avvalgi 12000 yillarda paydo bo'la boshladi. Bu mamlakatda sezilarli iz qoldirgan semit xalqi amoritlar bo'lib, ular eramizdan avvalgi 3-ming yillik boshlarida asta-sekin Mesopotamiyaga kirib kela boshladilar. Ko'p o'tmay ular bir nechta kuchli sulolalarni yaratdilar, ular orasida eng mashhur hukmdori Hammurapi bo'lgan Babil sulolasi Miloddan avvalgi II ming yillikning oxiridan besh asr davomida Ossuriyaning g'arbiy chegaralariga doimiy xavf tug'dirgan yana bir semit xalqi - oromiylar paydo bo'ldi. Arameylarning bir tarmog'i - xaldeylar janubda shunday muhim rol o'ynadiki, Xaldey keyingi Bobiliya bilan sinonimga aylandi. Oromiy tili oxir-oqibat umumiy til sifatida qadimgi Yaqin Sharqda, Fors va Kichik Osiyodan Suriya, Falastin va hatto Misrgacha tarqaldi. Aynan oromiy tili boshqaruv va savdo tiliga aylandi. Aramiylar, xuddi amoriylar singari, Suriya orqali Mesopotamiyaga kelishgan, ammo ular, ehtimol, Shimoliy Arabistondan kelganlar. Bundan tashqari, Mesopotamiyaning taniqli xalqlaridan birinchisi bo'lgan akkadlar ham bu yo'ldan ilgari foydalangan bo'lishi mumkin. Shumerlar akkadlarning salafarlari bo'lgan Quyi Mesopotamiya uchun tashkil etilgan vodiyning avtohton aholisi orasida semitlar yo'q edi. Shumerdan tashqarida, Markaziy Mesopotamiyada va shimolda boshqa etnik guruhlarning izlari topilgan. Shumerlar ko'p jihatdan insoniyat tarixidagi eng muhim va ayni paytda sirli xalqlardan birini ifodalaydi. Ular Mesopotamiya sivilizatsiyasiga asos solgan. Shumerlar Mesopotamiya madaniyatida - din va adabiyotda, qonunchilik va boshqaruvda, fan va texnikada eng muhim iz qoldirgan. Yozuv ixtirosi uchun dunyo shumerlarga qarzdor. Miloddan avvalgi III ming yillikning oxiriga kelib shumerlar o'zlarining etnik va siyosiy ahamiyatini yo'qotdilar. Mesopotamiyaning qadimgi tarixida muhim rol o'ynagan eng mashhur xalqlar orasida shumerlarning eng qadimgi va ayni paytda doimiy qo'shnilari elamliklar edi. Ular Eronning janubi-g'arbiy qismida yashagan, ularning asosiy shahri Suza edi. Ilk shumerlar davridan to Ossuriyaning qulashigacha elamliklar Mesopotamiya tarixida muhim siyosiy va iqtisodiy o'rin egallagan. Fors tilidagi uch tilli kirib borishi dargumon, chunki ularning yashash belgilari hatto Markaziy Mesopotamiyada ham topilmagan. Kassitlar keyingi muhim etnik guruh, Eronidan kelgan muhojirlar, I Babil o'rnini egallagan sulola asoschilaridir. Ular janubda miloddan avvalgi 2-ming yillikning oxirgi choragigacha yashagan, ammo miloddan avvalgi 3-ming yillik matnlarida tilga olinmagan. Klassik mualliflar ularni kazaklar nomi bilan tilga olishadi, o'sha paytda ular allaqachon Eronda yashagan va Babilga kelganlar. Qadimgi Mesopotamiya tarixining barcha keyingi davrlarida

rivojlangan, asosan, insoniyat sivilizatsiyasining beshigi sifatidagi rolini belgilab bergan iqtisodiy tizimni shakllantirishda Hassun erta dehqonchilik madaniyatining hal qiluvchi rolini ta'kidlaymiz. Aynan Xassun davrida Shimoliy Mesopotamiya nafaqat ichki, balki tashqi eng faol qabilalararo aloqalar tarmog'iga kiritilgan va bu jarayonda muhim rol o'ynagan. Xassunlar nafaqat dehqonchilik va chorvachilik mahsulotlarini, balki turli hunarmandchilik mahsulotlarini ham ayirboshlagan. Buning evaziga ular zarur xomashyo (obsidian, turli xil toshlar, mis rudalari) va hatto turli xil loy mahsulotlari, jumladan, san'at asarlari va hatto noyob Samarra kulolchilik buyumlarini tayyorlardilar. Shumer, Ossuriya, Akkad va Bobil kabi qadimgi madaniyatlar ham Mesopotamiya bilan bog'liq. Tarixning ushbu davrini o'rganish oson emas, chunki bu madaniyatlarning barchasi bir-biri bilan o'zaro aloqada bo'lgan va bir necha ming yillar davomida vaqti-vaqti bilan bir-biridan hukmronlik qilgan. Ushbu atamalarning barchasi biz ko'rib chiqayotgan vaqt va tarixiy kontekstga qarab shahar-davlatlar, tillar, dinlar yoki imperiyalar bilan bog'liq.

Shumer adabiyotiga oid epik asarlar, afsonalar, madhiya, doston, ertak va maqollar to'plami bizgacha yetib kelgan. Shumer shahrini qo'shni qabilalar hujumlari natijasida halokati to'g'risida ma'lumot beradigan asarlar alohida o'rin tutadi. "Ur shahri aholisining falokati motam yig'isi" (m.a. XX asr oxiri) asarida ayollar, qariyalar va bolalarning ochlikdan qiynalishi, yong'indan qolgan uylarda halok bo'lganlarni tafsilotlari batafsil tavsiflagan. Shumer adabiyotining eng mashhur-namunasi afsonaviy qahramon Gilgamesh to'g'risidagi epik afsonalar to'plamidir. Bu asar akkad tilida qayta ishlangan nusxada to'laroq ko'rinishda Oshshurbanipal kutubxonasida topilgan. Bobilda falsafiy, diniy g'oyalar aks etgan asarlar yaratilgan. Shumerliklar va so'ngra akkadlar dunyoqarashida dehqonchilik uchun muhim ahamiyat kasb etgan tabiat kuchlarini - osmon, yer, suvni ilohiylashtirish muhim rol o'ynagan. M.a. IV-III ming yilliklar chegarasida Shumerda batafsil ishlab chiqilgan, keyinchalik Bobilda o'zlashtirilib, rivojlantirilgan teologik tizim yuzaga keladi. Osmon xudosi Anu, yer xudosi Enlil, suv xudosi Enki yoki Ea kabi ilohlar tabiat kuchlarini aks ettirganlar. Oliy xudo va Olamning yaratuvchisi Marduk sanalgan. Har bir shahar o'z xudo - homiysiga ega bo'lgan. Dehqonchilik, hosildorlik va farzand tug'ilishining homiysi bo'lgan ona ilohaga katta ehtirom bilan munosabatda bo'lingan. Shumer panteonidagi ayol ilohalar orasida markaziy o'rinni Uruk ilohasi Inanna egallagan. Mesopotamiya aholisining diniy tuyg'ulari pessimistik kayfiyat bilan sug'orilgan. Shumer va akkadlar u dunyoga ishonganlar. Ularning tasavvurida u dunyo soyalar podsholigi, qaysiki, o'liklar ochlik va chanqoqlikdan qiynaladilar.

XULOSA

Qadimgi Bobil sivilizatsiya tarixida ilk bor huquqiy tizimni yaratdi. XX asrda Suzada fransuz arxeologilari tomonidan topilgan va bugungi kunda Luvrda saqlanayotgan Xammurapi qonunlari ikki metrli bazalt ustunga o'yib yozilgan. Ushbu

qonunlar insoniyat tarixida ilk bor xususiy mulk himoyasiga qaratildi. Begona mulkiga ko'z olaytirish, patriarxal oila negizlariga daxl qilingandagi kabi qattiqqo'llik bilan jazolangan. Jazoni belgilashda ko'pincha aybdorning ijtimoiy holati hisobga olingan. Qullar ayniqsa shafqatsizlik bilan jazolangan. Xammurapi qonunlari qadimgi Sharq sivilizatsiyalari qonunchiligi taraqqiyotiga katta ta'sir ko'rsatdi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Ostrovskiy A.V. Sivilizatsiyalar tarixi. - Sankt-Peterburg: nashriyot uyi Mixaylova V.A., 2000 yil.
2. Yakovets Yu.V. Sivilizatsiyalar tarixi: 2-nashr, qayta ko'rib chiqilgan. va qo'shimcha - M.:Insonparvarlik. VLADOS markazi, 1997 yil.
3. Qadimgi sivilizatsiyalar. Bongard-Levin bosh muharriri ostida G. - M.: Fikr, 1989 yil.
4. Budanova V.P. Jahon sivilizatsiyalari tarixi. -M.: RUDN, 2004 yil.
5. Jahon madaniyati (jahon sivilizatsiyalari) tarixi. G.V. Jang. - Rostov . : Feniks, 2002; 2007 yil.
6. Sorokin P. Inson, sivilizatsiya, jamiyat. - M., 1992 yil.
7. Masson V.M. Birinchi tsivilizatsiyalar - Leningrad: Fan, 1989 yil
8. Qadimgi sivilizatsiya. / ostida. Blavatskiy. - M., fan, 1973 yil.